

“MATEMATIKA O‘QITISH METODIKASI”FANIDAN “BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKA O‘QITISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV. O‘QUV DASTURI TAHLILI. (2-SINF)” MAVZUSIDAGI DARS JARAYONI

Xalillayeva Go‘zaloy

UrDU “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada “Matematika o‘qitish metodikasi” fanidan boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun “Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitishda kompetensiyaviy yondashuv. O‘quv dasturi tahlili. (2-sinf)” mavzusida dars jarayonini mazmunli tashkil qilishda interfaol metodlardan foydalanish ko‘zda tutilgan.

Kalit so‘zlar: Ta‘lim, o‘quv dastur, “Aqliy hujum” metodi, “3/3” (“4/4”, “5/5”... metodi, “Ortiqchasini top!” o‘yini, “Munozara” metodi”, “Matnli diktant” metodi.

Аннотация: В данной статье «Методика преподавания математики» для учащихся начальных классов, «Компетентностный подход к обучению математике в начальных классах. Анализ учебного плана. (2 класс)» предусмотрено использование интерактивных методов в содержательной организации учебного процесса.

Ключевые слова: Обучение, учебный план, метод «Мозговой штурм», метод «3/3» («4/4», «5/5»... метод, игра «Найди лишнее!», метод «Обсуждение», метод «Текстовый диктант» .

Annotation: In this article, "Mathematics Teaching Methodology" for primary education students, "Competency approach to teaching mathematics in primary grades. Curriculum analysis. (2nd grade)" topic, it is envisaged to use interactive methods in the meaningful organization of the lesson process.

Key words: Education, curriculum, "Brainstorming" method, "3/3" ("4/4", "5/5"... method, "Find the excess!" game, "Discussion" method ", "Text dictation" method.

Ta‘lim sifatini oshirish uchta eng asosiy tarmoqlarning birdek takomillashuviga bog‘liq bo‘lib, ular ta‘lim muassasalarining moddiy texnika bazasini rivojlantirish, uni o‘quv metodik adabiyotlar bilan ta‘minlash, o‘quv jarayonida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarni tadbiq etishdan iborat. Boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarni qo‘llashda o‘qituvchining didaktik o‘quv materiallari, dars ishlanmalari kabilar kiradi.

Ta‘lim mazmuni ilmiy asoslangan DTS, o‘quv rejalari, dasturlari va darslikda ifodalanadi. Ta‘lim mazmunini belgilashda o‘qitiladigan barcha fanlarning o‘ziga xos xususiyatlari va fanlararo aloqa hisobga olinishi shart.

O‘quv dasturi - ta‘lim tizimidagi har bir o‘quv fanining mazmuni va o‘tilish tartibini, o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilishi lozim bo‘lgan bilim hamda ko‘nikmalar hajmini belgilab beradigan rasmiy pedagogik hujjat.

Ta‘lim ma‘lum bir bosqichlar asosida amalga oshiriladi: o‘rganilayotgan narsa-hodisalarni bevosita va bilvosita idrok etish; oldin o‘rganilgan bilimlarni xotirada saqlanishi; bilimlarni amalda qo‘llash, fikrlash, ularning umumiy va xususiy alomatlarini ajratish. Hozirgi kunda ta‘limning an‘anaviy turidan foydalanishda asosiy e‘tibor bilimlarni o‘zlashtirishga, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan. Bu o‘quv – tarbiya jarayonini tashkil qilish tajribasining eng zaif tomonidir. Ma‘lumot

mazmunining barcha elementlariga rioya qilib, ta’lim jarayonini tashkil etish yo’li bilangina har tomonlama rivojlangan yoshlarni etishtirib chiqarish mumkin. Shundan kelib chiqib, talabalar uchun noan’anaviy dars turidan foydalangan holda dars jarayonini ko’rdatishga harakat qildik.

Darsning maqsadi: Vatanimiz ravnaqi uchun munosib hissa qo’shadigan kelajagi porloq yoshlarni tarbiyalash.

Dars metodi: “Aqliy hujum” metodi, “3/3” (“4/4”, “5/5”... metodi, “Ortiqchasini top!” o’yini, “Munozara” metodi”, “Matnli diktant” metodi.

Darsni o’tilgan darsni mustahkamlash maqsadida “Aqliy hujum” metodi bilan boshlaymiz.

“Aqliy hujum” metodi qo’llanganda, o’quvchilarga mavzuga oid savol yoki muammo yuzasidan o’z fikrlarini ma’lum reglament asosida bir-birlarining fikrlarini hurmat qilgan holda bayon qilish imkoni beriladi. Bu metodda barcha o’quvchilarning to’g’ri yoki noto’g’ri aytilgan fikrlari inobatga olinadi. Fikrlarning barchasi umumlashtirilib, tahlil qilinadi va eng muhimlari ajratib olinadi. Bu esa bayon etilgan fikrlarning keyingi tahlilida o’quvchilarning qo’yilgan savol yoki muammoni to’g’ri tushunishlariga undaydi.

Buning uchun talabalarni uch guruhga ajratib olamiz.

1-guruh: “Liderlar” jamoasi

2-guruh: “Everest” jamoasi

3-guruh: “Zakovat” jamoasi

Har bir guruhga 2 tadan savol beriladi.

1) DTSning yangi tahriri nechanchi yil nashr qilingan va necha yildan yangilanadi?

Javob: 2017-yil, 5 yildan nashr qilinadi.

2) Tayanch kompetensiyalar necha turga bo’linadi va ular qaysilar?

Javob: 6 turga bo’linadi, ular quyidagilar: kommunikativ kompetensiya, axborot bilan ishlash kompetensiyasi, o’zini o’zi rivojlantirish kompetensiyasi, ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi, milliy va umummadaniy kompetensiya, matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo’lish hamda foydalanish kompetensiyasi.

3) Kompetensiya atamasiga izoh bering?

Javob: Mavjud bilim, ko’nikma va malakalarni kundalik faoliyatda qo’llay olish qobiliyati.

4) Fanga oid kompetensiyalar necha turga bo’linadi va ular qaysilar?

Javob: 2 turga bo’linadi, ular quyidagilar: matematika mazmuniga oid umumiy kompetensiya, kognitiv kompetensiyalar.

5) DTSda 2-sinf matematika darsi uchun necha soat ajratilgan?

Javob: 170 soat ajratilgan.

6) DTSda 2-sinf matematika darsligi necha bo’limdan iborat?

Javob: 6 bo’limdan iborat.

Shuningdek, darsda “3/3” (“4/4”, “5/5”... metodidan foydalanamiz.

Mazkur metod ham yuqorida qayd etilgan metodlarning muqobili hisoblanib, o’quvchilardan o’rganilayotgan mavzu (yoki bo’lim, bob) yuzasidan tahliliy mulohaza yuritish, shuningdek, eng muhim tayanch tushunchalarni ifodalay olishni talab etadi. Unga ko’ra, o’qituvchi mavzu (yoki bo’lim, bob) yuzasidan uchta (to’rtta, beshta...) bo’lgan va noo’rin qo’llanilgan tushunchalar (so’zlar, belgilar, tasvirlar

va boshqalar) dan iborat tizimni shakllantiradi. O‘quvchilar ushbu tizimdan mavzu (bo‘lim, bob) ga taalluqli bo‘lmagan tushunchalami ajratadilar va harakatlarining mohiyatini izohlaydilar.

Metodni qo‘llashning asosini quyidagi harakatlar tashkil etiladi:

- o‘qituvchi o‘zaro teng nisbatda mavzu (bo‘lim, bob) ga oid va oid bo‘lmagan asosiy tushunchalar tizimini yaratadi;

- o‘quvchilar mavzu (bo‘lim, bob) ga oid bo‘lgan va oid bo‘lmagan asosiy tushunchalami aniqlaydilar va daxldor bo‘lmagan asosiy tushunchalami tizimdan chiqaradilar;

- o‘quvchilar o‘z harakatlarining mohiyatini izohlaydilar.

Metoddan individual, guruhiy va ommaviy shaklda o‘quvchilar tomonidan mavzuning puxta o‘zlashtirilishini ta‘minlash hamda ulaming bilimlarini aniqlash maqsadida foydalanish mumkin.

➤ DTS har 6 yildan yangilanadi.

➤ 1-sinf matematika darsligida faqatgina uzunlik o‘lchov birliklardan santimetr(sm) o‘rgatiladi.

➤ 2-sinf matematika darsligi 1-bo‘limi “Sonlar va hisoblashlar. 100 ichida o‘nlikdan o‘tib qo‘shish va ayirish” deb nomlangan.

➤ Ko‘nikma – o‘rganilgan bilimlarni notanish vaziyatlarda qo‘llay olish.

➤ Kompetensiya – mavjud bilim, ko‘nikma va malakalarni kundalik faoliyatda qo‘llay olish qobiliyati.

➤ Fanga oid kompetensiya 4 turga bo‘linadi.

➤ Matematika mazmuniga oid umumiy kompetensiya A1 darajada o‘quvchilar berilgan sonlarni va eng sodda kasrlarni o‘qiydi, yozadi, taqqoslay oladi, tartibga solib, turli ko‘rinishlarda tasvirlay oladi.

➤ Kognitiv kompetensiya A1+ darajada o‘qituvchi bilan hamkorlikda nostandart va qiziqarli masalalarning yechimini topish rejasini tuza oladi.

Talabalar bu tushunchalarning to‘g‘ri va noto‘g‘ri bo‘lganlarini ajratib oladilar va har bir noto‘g‘ri berilgan tushunchaga izoh berib o‘tiladi. Dars davomida “Ortiqchasini top!” o‘yinini o‘tkazamiz. Buning uchun darsga taalluqli so‘zlarni gap ichidan topib belgilab olishlari kerak.

HADTSR BIBILIMR ORMALAKAZU – BU SIZNKO‘NIKMAING
IMKKOMPETENSIYAONIYATINGIZDIR.

BILRAQAMIM – BU QAYIKKITARILISH VA TAKYETTIRORLANISH MEVABESHSIDIR.

“Munozara” metodi yordamida talaba bilan 2 – sinf matematika darsligidagi bo‘limlar ichidagi mavzularda qanday kompetensiyalar borligini ko‘rib chiqamiz.

Munozara - faol ta'lim usuli bo'lib, unda muhokama, ma'lum muammo bo'yicha fikr almashinuv ko'inishida bo'ladi.

Munozara usuli barcha funksiyalarni bajaradi. Ushbu usuldan quyidagi maqsadlar uchun foydalaniladi:

• yangi bilimlarni shakllantirish;

• o‘quvchilarda u yoki bu savollarni chuqur o‘ylab ko‘rish, tub ma’nosiga yetishga motivatsiyani ta‘minlash;

• o‘quvchilarga dalil va dalilga asoslangan xulosa orasidagi farqni tushunib yetishni o‘rgatish;

• kommunikativ ko‘nikmalami shakllantirish, o‘quvchilarga o‘z fikrida mustahkam turish va uni himoya qilishga yordam berish;

Munozara rivojlanishi mumkin, qachonki:

- erkin munozara bo‘lsa;
- yoki biror yo‘nalishda - boshqariladigan munozara bo‘lsa.

Agar erkin munozara tashkil qilish kerak bo‘lsa, u holda uni faqat boshlab berish va munozaraga aralashmaslik, hakam rolida bo‘lish talab etiladi. Bu yerda, muhokama qilinayotgan jarayonning o‘ziga urg‘u berish va har bir o‘quvchini o‘z dalillarini aniq ifoda etishga rag‘batlantirish lozim. Shuning uchun, agar har bir o‘quvchini ishga solish, yo‘nalishga va bevosita shaxsga ta’sir o‘tkazish kerak bo‘lsa, erkin munozara o‘tkaziladi.

Uchta guruhga bo‘lim bo‘yicha soatlari bir xil bo‘lgan topshiriqlar taqdim qilinadi.

1 – guruhga “3 – bo‘lim. Ko‘paytirish va bo‘lish. Geometrik shakllar va kattaliklar” 23 soat.

2 – guruhga “5 – bo‘lim. Ulushlar. Geometrik shakllar va kattaliklar” 25 soat

3 – guruhga “4 – bo‘lim. Jadval ichida ko‘paytirish va bo‘lish” 25 soat

Har bir guruh o‘ziga taqdim qilingan bo‘lim bo‘yicha darslikda berilgan har bir mavzuda qanday kompetensiyalar o‘rin olganligini yozishlari kerak bo‘ladi.

Bu topshiriqda “Munozara metodi”dan foydalanishdan maqsad: yangi bilimlarni shakllantirish, o‘quvchilarda u yoki bu savollarni chuqur o‘ylab ko‘rish, tub ma’nosiga yetishga motivatsiyani ta’minlashdan iborat.

Keyin darsni mustahkamlash maqsadida “Matnli diktant” metodidan foydalaniladi. Bu o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan, estetik didlarini, ijodkorlik ishtiyoqlarini shakllantiradigan o‘qitish usulidir. Bunda sinfxonadagi stullar orqama-orqa qo‘yiladi. Talabalar ham bir-birlariga orqa o‘giringan holda berilgan topshiriqni bajaradilar. Alohida dars ko‘rinishidagi bu usulda birinchi talaba topshiriqni aytadi, o‘rtog‘i esa unga izoh beradi. Diktant davomida talabalar o‘rin almashadilar va berilgan izohni to‘ldiradi. Biz bu metodda talabalarga qog‘ozga yozilgan tayanch kompetensiyalarni taqdim qilamiz.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasi A1+	O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi A1	Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi A1+
--	--	--

Mavzu yuzasidan test savollari:

1. 2-sinf matematika darsligida “Tenglama. Tenglamalarni tanlash usuli bilan yechish” mavzusi nechanchi bo‘limda berilgan.

2. 2-bo‘lim b) 3-bo‘lim d) 1-bo‘lim

3. Axborot bilan ishlash kompetensiyasi A1+ darajada o‘quvchi nimalarga ega bo‘lishi kerak.

a) manbalardan axborotni izlab topa olish

b) matematika oid audiomatn

c) o‘qish va yangi bilimlarni egallashga qiziqqa olish

4. 2-sinfda “Millimetr” mavzusiga necha soat ajratilgan.

a) 3 soat

b) 2 soat

- c) 1 soat
- 5. DTSida nazoratlar uchun soatlar ajratilganmi?
  - a) Ha
  - b) Yo‘q
  - c) Men bilmayman.
- 6. “Ming ichida og‘zaki va yozma raqamlash” mavzusida tayanch kompetensiyalardan qaysilarini ko‘rish mumkin.
  - a) axborot bilan ishlash kompetensiyasi,
  - b) o‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi, matematik tushunchlar kompetensiyasi
  - c) kommunikativ kompetensiya, o‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi

Uyga topshiriq sifatida 1 – 2 – 6 – bo‘limlar ichidagi har bir mavzuda qanday kompetensiyalar o‘rin olganligini yozish.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, har bir dars jarayonini ta’limni mazmuni ochib beradigan metodlar bilan boyitib borish natijasida, yetuk, salohiyatli, bilimga chanqoq kelajagimiz poydevorlarini mustahkam qiladigan, kelajagi buyuk yoshlarni yetishtirib chiqarishga hissa qo‘shgan bo‘lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1. “Umumiy pedagogika” Abdullayeva B., Xoliqov A., Toshkent 2021 yil
- 2. “Ta’limning interfaol metodlari” Yo‘ldoshev R., Xusainova R., Bobojonova U. Urganch 2011 yil
- 3. Davlat ta’lim standarti. 2017 yil
- 4. wikipedia.org.